

‘Uitvoeringsprogramma Stelling van Amsterdam 2009-2013’.

Inhoudsopgave

1. Inleiding
2. Onze verantwoordelijkheden, doelen, beleid en instrumenten
 - 2.1 Onze verantwoordelijkheden
 - 2.2 Onze doelen
 - 2.3 Ons beleid
 - 2.4 Onze instrumenten
 - 2.4.1 Financiële instrumenten
 - 2.4.2 Inspiratie, regie en samenwerking met onze partners
 - 2.4.3 Juridische instrumenten
3. De bestemmingen van de fort en onze provinciale inzet
4. Onze speerpunten
 - 4.1 Vergroten publieke toegankelijkheid, recreatie en toerisme
 - 4.2 Restauratie en behoud
 - 4.3 Ruimtelijke samenhang en landschappelijke herkenbaarheid
 - 4.3.1 De ontwikkeling van drie gebiedsgerichte projecten
 - 4.3.2 Regulier overleg met de gemeenten en de vier groenbeherende organisaties
 - 4.4 Economische benutting
 - 4.5 Communicatie en marketing
5. Organisatie
6. Financiën
 - 6.1 Beschikbare financiën
 - 6.2 Reserveringen voor 2009
 - 6.3 Financiering speerpunten

Bijlage 1: gerealiseerde en nog te ontwikkelen projecten en producten Nieuwe Hollandse Waterlinie

1. Inleiding

Rond onze hoofdstad Amsterdam ligt een bijzonder gebied: de Stelling van Amsterdam. Ruim honderd jaar geleden is deze 135 kilometer lange verdedigingsgordel aangelegd. Op unieke wijze konden terreinen aan de aanvalszijde van de Stelling onder water worden gezet (inundatie). Het water was te diep om er lopend doorheen te waden en te ondiep voor boten om er te kunnen varen. Op plaatsen waar dijken, spoorlijnen en wegen lagen kon de aanvaller over land de hoofdstad bereiken. En via kanalen en rivieren kon de vijand varende Amsterdam bereiken. Op deze plaatsen werden forten gebouwd om de aanvaller op afstand te kunnen houden. Nog altijd zijn 42 forten en vele dijken, dammen en sluizen in het landschap zichtbaar. Samen vormen ze een uniek monument van defensieve en waterstaatkundige techniek.

De Stelling is nooit in werking geweest vanwege de snel voortschrijdende militaire techniek. Toch heeft de Stelling wel degelijk betekenis gehad. Door het verbod tot bouwen in het schootsveld is het nog altijd een groene en relatief stille ring om de hoofdstad met hoge recreatieve en toeristische potenties.

De Stelling is een belangrijk cultureel erfgoed. Het rijk heeft de Stelling in 2004 aangewezen als Nationaal Landschap. De internationale waarde blijkt uit de aanwijzing als Werelderfgoed door de UNESCO in 1996. Dit is gebeurd op voordracht van de provincie. Om die reden voelen wij ons ook bijzonder verantwoordelijk voor het behoud en de versterking van het monument.

In 2005 hebben Provinciale Staten het eerste integrale uitvoeringsprogramma (gebiedsprogramma) voor de Stelling van Amsterdam vastgesteld voor de periode 2005-2008. In deze periode zijn tal van activiteiten in gang gezet en gerealiseerd. Dit nieuwe uitvoeringsprogramma 2009-2013 bouwt logisch op deze activiteiten voort. Om de samenhang te bewaren is er voor gekozen om zowel de gerealiseerde resultaten als de nieuwe activiteiten in dit programma op te nemen.

Per speerpunt geven wij aan welke activiteiten wij willen opstarten en realiseren in de periode 2009-2013. Onze speerpunten zijn:

- Vergroten publieke toegankelijkheid, recreatie en toerisme;
- Restauratie en behoud van de Stelling;
- Ruimtelijke samenhang en landschappelijke herkenbaarheid;
- Economische benutting;
- Communicatie en marketing.

Het laatstgenoemde speerpunt is toegevoegd aan de “oude” speerpunten uit de periode 2005-2008. Communicatie en marketing zijn van wezenlijk belang om de naamsbekendheid en het bezoek aan de Stelling van Amsterdam te vergroten.

Wij maken en realiseren deze speerpunten niet alleen. Wij werken samen met de provincie Utrecht, forteigenaren, fortbeheerders, vrijwilligersgroepen, gemeenten, waterbeheerders, Stichting Herstelling en Stichting Cultureel Erfgoed Noord-Holland. Daarom komen in dit

programma ook een aantal van onze partners aan het woord. Gezamenlijk werken wij aan het behoud en de ontwikkeling van de Stelling van Amsterdam. De provincie Utrecht neemt in het rijtje van partners een bijzondere plaats in. Voor zover plannen en ontwikkelingen op haar grondgebied liggen, toetst de provincie Utrecht deze aan haar (ruimtelijk) beleid en de daaraan gekoppelde instrumenten.

2. Onze verantwoordelijkheden, doelen, beleid en instrumenten

2.1 Onze verantwoordelijkheden

De provincie Noord-Holland is siteholder van het UNESCO-monument Stelling van Amsterdam en eerst verantwoordelijke overheid voor de ontwikkeling van het Nationaal Landschap Stelling van Amsterdam. Wij nemen als siteholder de regie en het initiatief in het behoud en de ontwikkeling van de hele Stelling van Amsterdam.

Als siteholder van het UNESCO-monument willen wij:

- “de uitzonderlijke en universele waarde” van de Stelling van Amsterdam behouden en daarmee uitvoering geven aan het Werelderfgoedverdrag van de UNESCO (Parijs, 1972).
- Regie voeren over “de identificatie, de bescherming, het behoud, het toegankelijk maken en het overdragen aan komende generaties” van dit werelderfgoed.
- Uitvoering geven aan bovengenoemde taken en de uitvoering van de Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention (2005). In Nederland is daarbij gekozen voor de Belvedere-aanpak: behoud door ontwikkeling. Voor de Stelling van Amsterdam betekent dit dat wij de groene ring om de hoofdstad willen ontwikkelen tot een gebied met hoge recreatieve en toeristische potenties. De forten zijn geschikt als vestigingsplek voor bedrijven en maatschappelijke organisaties. Sommige forten zullen zich ontwikkelen tot bezoekerscentrum en als pleisterplaats voor wandelaars en fietsers.

Als eerstverantwoordelijke overheid voor het Nationaal Landschap Stelling van Amsterdam willen wij de drie kernwaarden van dit Nationaal Landschap behouden en ontwikkelen. Deze kernwaarden zijn:

- Een samenhangend systeem van forten, dijken, kanalen en inundatiekommen;
- Een groene en relatief ‘stille’ ring rond Amsterdam;
- Een relatief grote openheid.

In het Provinciaal Beeldkwaliteitsplan en Ruimtelijk Beleidskader Stelling van Amsterdam zijn deze kernwaarden verder uitgewerkt. De objecten en de relaties met het landschap (inundatiegebieden, hoofdverdedigingslijn, schootscirkels, zichtlijnen en accessen) zijn in samenhang met elkaar beschreven en gevisualiseerd. In het Ruimtelijk Beleidskader is aangegeven welke landschappelijke waarden wij willen behouden. Nieuwe ontwikkelingen worden hierop getoetst, zodat wij regie kunnen voeren op de ruimtelijke ontwikkeling van het Nationaal Landschap Stelling van Amsterdam.

Een deel van de Stelling van Amsterdam ligt op het grondgebied van de provincie Utrecht. Zij is als overheid primair verantwoordelijk voor de ontwikkeling van het beleid en de uitvoering in dit deel van de Stelling van Amsterdam.

Als verantwoordelijke overheid voor de Stelling van Amsterdam zijn wij trots op de status van UNESCO-werelderfgoed en Nationaal Landschap. Wij voeren regie op het behoud en de ontwikkeling van onze Stelling van Amsterdam.

De Stelling van Amsterdam staat niet op zichzelf. Ze loopt door andere Nationale Landschappen in Noord-Holland heen. Dit zijn Laag-Holland, het Groene Hart en de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Met zijn vieren vormen ze een mooi contrast met de (rand)stad en de metropool Amsterdam. Daarnaast grenst de Stelling aan nog twee (potentiele)

werelderfgoederen: droogmakerij De Beemster en de Grachtengordel van Amsterdam. Deze laatste staat op de nominatie om in 2010 als Unesco-Werelderfgoed te worden aangewezen. Noord-Holland is dus gezegend met een rijkdom aan landschappen en erfgoed.

2.2 Onze doelen

Onze einddoelen voor de Stelling van Amsterdam hebben wij in ons gebiedsprogramma 2005-2008 geformuleerd. Deze doelen zijn nog altijd actueel.

In 2020 willen wij de volgende resultaten hebben bereikt:

- De Stelling van Amsterdam is in de beleving van Nederlanders en buitenlanders een herkenbaar, samenhangend gebied met een bijzondere belevingswaarde. Het gebied is wezenlijk versterkt door het toevoegen van nieuwe blauwgroene functies aan de westzijde van de Stelling;
- In elke regio is de publieke toegankelijkheid van één of meerdere forten gegarandeerd. Tussenliggende forten dienen als kleinschalig recreatieknooppunt voor wandelaars en fietsers;
- De economische benutting van de Stelling is versterkt. Er zijn nieuwe economische en maatschappelijke activiteiten toegevoegd, die samen met de vergrote publieke toegankelijkheid, een aantoonbare economische impuls aan de Stelling geven;
- Minimaal 3 bezoekerscentra zijn geopend, waardoor de belevingswaarde van de Stelling is vergroot;
- Het merendeel van de kenmerkende onderdelen van de Stelling van Amsterdam – forten, hoofdverdedigingslijn, kringenwetboerderijen, inundatiewerken en inundatiegebieden - is onderling verbonden door recreatieve routes;
- De Stelling van Amsterdam heeft als Werelderfgoed actuele betekenis in de ruimtelijke ordening rond de hoofdstad. De kenmerkende onderdelen zijn door het ruimtegebruik duurzaam gegarandeerd en planologisch geborgd.

Steun voor de ontwikkelingsgerichte benadering van de Stelling van Amsterdam is verworven in het “Ontwikkelingsbeeld 2040”, dat door de Metropool Regio Amsterdam in december 2007 is vastgesteld. De samenwerkende organisaties in de Metropool Regio Amsterdam willen dat de Stelling van Amsterdam een groenblauwe samenhangende ring om de stad blijft vormen met een nationale en internationale uitstraling. Echter, op een aantal plekken staat de Stellingzone onder druk en dient deze te worden versterkt. Het gaat hierbij met name om de westkant van de Stelling van Amsterdam. De organisaties in de Metropool Regio Amsterdam hebben ons gevraagd om regie te voeren op de versterking van de ring van de Stelling van Amsterdam en dit actiepunten voor 2020 af te ronden.

In de periode tot 2013 willen wij in dit kader ons inzetten op drie gebiedsgerichte projecten:

1. de ontwikkeling van het Geniepark in de Haarlemmermeer;
2. de groenblauwe ontwikkeling van de omgeving van het Fort aan de St. Aagtendijk in de gemeente Beverwijk;
3. de realisatie van waterberging in droogmakerij De Beemster en in polder Zeevang bij één of meer van de daar gelegen forten (kleinschalige berging).

In hoofdstuk 4.3 gaan wij dieper op deze gebiedsgerichte projecten in.

2.3 Ons beleid

Ons beleid voor het UNESCO-monument en het Nationaal Landschap Stelling van Amsterdam is vastgelegd in een aantal beleidsdocumenten.

Unesco-werelderfgoed

Ons beleid voor het UNESCO-monument hebben wij vastgelegd in het “gebiedsdocument Stelling van Amsterdam”. Dit gebiedsdocument is samen met de provincie Utrecht in mei/juni 2008 vastgesteld en in juli 2008 naar de verantwoordelijke minister verzonden. Wij hebben gekozen voor een ontwikkelingsgerichte benadering binnen de geldende regels van het werelderfgoed.

Nationaal Landschap

Het ruimtelijk beleid voor de Stelling is vastgelegd in ons Streekplan Noord-Holland Zuid van 2003. De begrenzing van het Nationaal Landschap Stelling van Amsterdam heeft plaatsgevonden in de partiële herziening van het streekplan en is op 19 november 2007 door Provinciale Staten vastgesteld. In het Provinciaal Beeldkwaliteitsplan en het Ruimtelijk Beleidskader Stelling van Amsterdam hebben wij aangegeven welke landschappelijke kwaliteiten er in het Nationaal Landschap aanwezig zijn en welke wij daarvan willen beschermen. Het Provinciaal Beeldkwaliteitsplan en Ruimtelijk Beleidskader Stelling van Amsterdam zijn op 23 september 2008 door ons vastgesteld.

Het Provinciaal Beeldkwaliteitsplan en het Ruimtelijk Beleidskader zijn bouwstenen voor de provinciale Structuurvisie, waarin wij een integrale afweging maken van alle provinciale belangen. Voorjaar 2009 zijn wij voornemens het ontwerp van de Structuurvisie vast te stellen. Provinciale Staten besluiten over het definitieve plan.

Ons beleid voor de Stelling van Amsterdam is actueel en op orde. Wij focussen ons op de uitvoering.

2.4 Onze instrumenten

Wij hebben verschillende instrumenten tot onze beschikking staan om onze doelen te bereiken:

- Financiële instrumenten;
- Inspiratie, regie en samenwerking met onze partners;
- Juridische instrumenten:
 - Provinciale monumentenverordening;
 - Instrumentarium nieuwe Wet ruimtelijke ordening.

2.4.1 Financiële instrumenten

Ons financieel instrumentarium is het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG). Hoe wij het ILG inzetten voor de Stelling van Amsterdam is vastgelegd in het “ILG-

uitvoeringsprogramma Stelling van Amsterdam 2007-2013". Dit uitvoeringsprogramma is op 15 januari 2008 door ons vastgesteld en op 15 juli 2008 door de ministeries van LNV, VROM en OCW geaccordeerd. Daarmee is circa € 3,5 miljoen aan rijksbijdragen beschikbaar gekomen voor projecten in de Stelling van Amsterdam. Voorts beschikken wij over € 8,1 miljoen aan Groene Uitwegmiddelen, die wij besteden aan projecten van de Stelling van Amsterdam en de Nieuwe Hollandse Waterlinie in de Gooi- en Vechtstreek. Ook doen wij voor enkele restauraties van forten een beroep op Europese subsidieregelingen, zoals POP (Plattelands Ontwikkelings Programma) en EFRO (Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling).

De provincie draagt zelf ook bij. Zo is in 2005 € 6 miljoen aan provinciale EXIN-H middelen voor de Stelling van Amsterdam gereserveerd. Hiervan is nog € 3.225.509,- beschikbaar voor de periode 2009-2013. Aan TWIN-H middelen is door Provinciale Staten in haar vergadering van 15 december 2008 een extra bedrag van € 10 miljoen voor de Stelling van Amsterdam toegezegd. Dit zijn de belangrijkste provinciale geldbronnen voor de periode 2009-2013.

Alle aanvragen voor restauraties, de bouw van bezoekerscentra en andere investeringen in de Stelling van Amsterdam worden gesubsidieerd via het ILG. Daarnaast hebben wij een uitvoeringsregeling "Stelling van Amsterdam 2008-2013", waarmee wij subsidies kunnen verstrekken voor marketing, communicatie en haalbaarheidsonderzoeken voor economische benutting van de forten van de Stelling. In 2009 wordt onderzocht of deze regeling omgebouwd kan worden naar een tenderregeling, zodat de ingediende voorstellen onderling competitief worden (vergelijkend prestatie-model).

2.4.2 Inspiratie, regie en samenwerking met onze partners

Wij voeren regie om het Nationaal Landschap Stelling van Amsterdam en het UNESCO-werelderfgoed tot een toeristische en recreatieve ring om de hoofdstad te ontwikkelen, de naamsbekendheid te verbeteren en het bezoek aan het monument te vergroten. Wij zijn - op een enkele uitzondering na - geen eigenaar van de forten van de Stelling. Wij zijn daarom sterk afhankelijk van de initiatieven die onze partners (forteigenaren, fortbeheerders, vrijwilligersgroepen, gemeenten en waterbeheerders) daadwerkelijk ondernemen. Met deze partners werken wij samen en stemmen wij initiatieven onderling af.

Ter inspiratie hebben wij in 2006 een voorbeeldenboek "Economisch hergebruik van forten" en een Ruimtelijk Inspiratieboek opgesteld. Wij willen ook in de periode 2009-2013 een inspiratiebron blijven en partners met elkaar in contact blijven brengen.

Een belangrijke partner voor ons is de provincie Utrecht, omdat bijna een kwart van de Stelling op haar grondgebied ligt. Wij nemen als siteholder de regie en het initiatief in het behoud en de ontwikkeling van de hele Stelling. Op het grondgebied van Utrecht ligt de eerste verantwoordelijkheid bij de provincie Utrecht, waarmee wij nauw samenwerken. Utrecht en Noord-Holland willen gezamenlijk optrekken in de visievorming ten aanzien van de Stelling van Amsterdam.

Wij schakelen Stichting Cultureel Erfgoed Noord-Holland in voor de communicatie en educatie over de Stelling van Amsterdam (Stellingmaand, website etc.). In 2010 willen wij deze uitvoeringstaken en samenwerking evalueren en bezien of wij de uitvoering van (een deel van) de taken mogelijk door een andere partij willen laten verrichten. Dit als uitvloeisel

van het vergelijkend prestatie-model, dat wij nastreven bij organisaties met een provinciale steunfunctie.

Wij zullen de samenwerking met andere programma's blijven zoeken en waar mogelijk versterken. Dit geldt voor de samenwerking met de Nationale Landschappen Laag Holland, Het Groene Hart en de Nieuwe Hollandse Waterlinie, die gedeeltelijk in het gebied van de Stelling van Amsterdam liggen. Samenwerking en versterking is ook onze inzet bij het UNESCO-werelderfgoed De Beemster en bij de genomineerde Grachtengordel van Amsterdam. Een meer gezamenlijke uitstraling maakt de regio Amsterdam nog attractiever voor recreanten en toeristen. "Water" is in al deze programma's een belangrijk thema: het water als ontstaansgeschiedenis, het water als structurerend element in de ruimtelijke ordening en het polderlandschap en het water als verdedigingsmiddel. De genoemde Nationale Landschappen en werelderfgoederen kunnen op dit thema meer aansluiting bij elkaar zoeken. Het is wenselijk enkele marketing- en communicatieproducten gezamenlijk te ontwikkelen. De samenwerking met de stad Amsterdam biedt eveneens kansen om gebruik te maken van het stedelijk toeristisch netwerk van de hoofdstad en om in gezamenlijkheid diverse arrangementen te ontwikkelen. Samenwerking met de (potentiële) Werelderfgoederen De Beemster en Grachtengordel van Amsterdam biedt naar verwachting vele kansen.

2.4.3 Juridische instrumenten

Provinciale monumentenverordening

Een groot aantal objecten van de Stelling van Amsterdam zijn beschermd als provinciaal of rijksmonument. De inventarisatie, die hieraan ten grondslag ligt, dateert van eind jaren '80. In 2008 hebben wij een nieuwe inventarisatie uitgevoerd om te bezien of onze monumentenlijst volledig is. Wij zullen de inventarisatie gaan gebruiken om de provinciale monumentenlijst te actualiseren. Wij ronden dit af in 2010.

Instrumentarium nieuwe Wet ruimtelijke ordening

De nieuwe Wet ruimtelijke ordening (nWro) brengt grote veranderingen te weeg. Zo vervalt de bindende doorwerking van ons streekplan naar de gemeentelijke bestemmingsplannen. In plaats daarvan dienen wij onze provinciale belangen te formuleren en aan te geven hoe wij die belangen willen gaan realiseren.

In het Provinciaal Beeldkwaliteitsplan en Ruimtelijk Beleidskader Stelling van Amsterdam hebben wij:

- de landschappelijke kwaliteiten van de Stelling beschreven;
- het provinciaal belang geformuleerd;
- richtlijnen voor toetsing opgesteld.

In de Structuurvisie zullen wij ons uitspreken over de juridische instrumenten die wij gaan inzetten om de instandhouding van het Nationaal Landschap Stelling van Amsterdam te borgen naar de gemeenten. De nWro biedt daartoe verschillende mogelijkheden, zoals het inzetten van een provinciale verordening. Van belang bij de keuze van het instrumentarium is ook de standpuntbepaling van het rijk. Juni 2008 heeft het kabinet besloten om onder andere voor de Nationale Landschappen en enkele Werelderfgoederen een getrapte Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB) op te stellen. Het rijk zal naar verwachting in deze AMvB van ons vragen om de begrenzing en de kernkwaliteiten van het Nationaal Landschap Stelling van Amsterdam uit te werken en op te nemen in een provinciale verordening. Deze

provinciale verordening verplicht de gemeenten om de begrenzing en de uitgewerkte kernkwaliteiten op te nemen in de gemeentelijke bestemmingsplannen. De AMvB zal pas in 2010 van kracht worden. Wij hebben de begrenzing en de uitwerking van de kernkwaliteiten van het Nationaal Landschap Stelling van Amsterdam al afgerond via de vaststelling van de partiële herziening van het streekplan in 2007 en de vaststelling van het Provinciaal Beeldkwaliteitsplan en Ruimtelijk Beleidskader. Daarom zullen wij direct starten met het opstellen van een provinciale verordening na vaststelling van de Structuurvisie in Provinciale Staten (2009).

- Ons instrumentarium moet worden aangepast aan de nieuwe Wet ruimtelijke ordening. Wij streven ernaar om, gelijk met de vaststelling van de Structuurvisie, ook een provinciale verordening vast te stellen. Deze provinciale verordening zal onder meer de begrenzing en de kernkwaliteiten van het Nationaal Landschap Stelling van Amsterdam borgen naar de gemeenten.
- Wij actualiseren de provinciale monumentenlijst met objecten van de Stelling van Amsterdam. Wij ronden dit af in 2010.
- Wij bouwen de uitvoeringsregeling ‘Stelling van Amsterdam 2008-2013’ om naar een tenderregeling (volgens het vergelijkend prestatie-model).
- Wij gaan in de periode 2009-2013 door met het organiseren, afstemmen en professionaliseren van activiteiten om de naamsbekendheid en het bezoek aan de Stelling van Amsterdam te vergroten.
- Wij zoeken meer samenwerking met andere Nationale Landschappen en (potentiële) Werelderfgoederen in de regio.
- Wij werken nauw samen met de provincie Utrecht, die voor haar deel van de Stelling van Amsterdam de eerstverantwoordelijke voor beleid en uitvoering is.
- Wij evalueren de producten en samenwerking met Stichting Cultureel Erfgoed Noord-Holland in 2010.

3 De bestemmingen van de forten en onze provinciale inzet

Wij willen dat de bestemming van de forten van de Stelling van Amsterdam een goede mix is van economische bedrijvigheid, cultureel-maatschappelijke activiteiten en behoud van natuur- en landschapswaarden. In dit hoofdstuk concretiseren wij dit per fort en geven aan welke inspanning wij willen plegen om de gewenste mix aan bestemmingen te realiseren.

Ook willen wij de economische benutting van de forten verhogen tot het door ons geschetste streefbeeld in 2013. Daarom faciliteren wij forteigenaren en fortbeheerders bij het maken van hun plannen en cofinancieren wij de restauraties die nodig zijn om een fort economisch te kunnen benutten. Uiteraard is het denkbaar dat individuele forten voor een andere bestemming kiezen dan in onderstaande tabel is aangegeven. Het is geen keurslijf. Wij zullen vanuit onze regierol de restauraties van forten cofinancieren mits het past binnen ons streefbeeld en mits deze forten (deels) openbaar toegankelijk zijn voor publiek.

Wij streven naar een goede publieke toegankelijkheid en bereikbaarheid vanuit de stedelijke gebieden. In elke regio dienen enkele forten te liggen, die regelmatig open zijn voor publiek. De forten met een bezoekerscentrum moeten zowel voor nationale als internationale bezoekers aantrekkelijk zijn.

Door de ontwikkeling van bezoekerscentra, wandel- en fietsroutes en onze communicatie en marketinginspanningen voor de Stelling van Amsterdam, neemt de naamsbekendheid toe. Hierdoor zullen steeds meer mensen een bezoek aan de forten en andere objecten van de Stelling willen brengen. Forten zullen vaker open moeten zijn om de bezoekers niet teleur te stellen. Aan cofinanciering van restauraties, maar ook bij andere subsidies, stellen wij als eis dat de publieke toegankelijkheid moet zijn verzekerd. De aanvrager dient daartoe bij de subsidieaanvraag ook een plan tot openstelling in te dienen. Uiteraard is dit maatwerk en zullen wij van geval tot geval beoordelen of de openstelling voldoende verzekerd is. Indien een fort niet voor publiek toegankelijk is, zullen wij een subsidie voor restauratie uit onze publieke middelen afwijzen.

Gewenste bestemmingen van forten. Streefbeeld 2013

<i>Fort</i>	<i>Huidig gebruik</i>	<i>Gewenst gebruik</i>	<i>Inzet vanuit de Provincie Noord-Holland</i>
Fort bij Edam	Natuur/recreatie-toerisme (enkele ruimten zijn ingericht voor bezoekers)	Natuur en recreatief/toeristische en economische benutting <u>Toelichting:</u> Landschappelijk fraai gelegen fort; ontwikkelen als onderdeel van toeristisch/recreatief complex Volendam-Edam; ligging nabij dorpskern Edam benutten	Bevorderen haalbaarheidsstudie Overleg tussen initiatiefnemers, Staatsbosbeheer (eigenaar) en gemeente tot stand brengen
Fort bij Kwadijk	Economische benutting	Continueren	

	(dumphandel in genieloods)		
Fort benoorden Purmerend	Economische benutting (wijnhandel en restaurant)	Continueren	
Fort aan de Nekkerweg	natuur	Economische benutting <u>Toelichting:</u> In het fort komt een hotel, wellnesscentrum en congresruimten. Tevens komt hier een bezoekerscentrum voor de Stelling.	Financiële bijdrage aan de restauratie van het fort en de bouw en inrichting van het bezoekerscentrum; Bevorderen van afstemming met andere bezoekerscentra
Fort aan de Middenweg	Natuur (en nevenfunctie voor opslag)	Continueren	
Fort aan de Jisperweg	Natuur	Continueren. Mogelijk in de toekomst ook economische benutting. <u>Toelichting:</u> Een economische activiteit die aansluit bij de stille en natuurfunctie van het fort kan meerwaarde bieden. Er is een idee in ontwikkeling voor een crematorium in het fort.	Bevorderen haalbaarheidsstudie voor nieuwe functie. Overleg tussen initiatiefnemers, Vereniging Natuurmonumenten en gemeente tot stand brengen.
Fort bij Spijkerboor	Natuur/recreatie-toerisme (enkele ruimten zijn ingericht voor bezoekers)	Huidige functie op gebied van recreatie-toerisme versterken, mogelijk in toekomst ook economische benutting. <u>Toelichting:</u> Plannen voor uitbouw met maatschappelijke/economische activiteiten, zoals verblijfsaccomodatie. Hogere bezoekersaantallen genereren	Bevorderen haalbaarheidsstudie Overleg tussen initiatiefnemer, Vereniging Natuurmonumenten (eigenaar) en gemeente tot stand brengen
Fort bij Marken-	Economische	Continueren	Verkeersveilige

Binnen	benutting (brandweer- oefencentrum)		ontsluiting van het fort realiseren
Fort bij Krommeniedijk	Natuur/recreatie- toerisme (enkele ruimten in fort zijn ingericht voor bezoekers)	Ontwikkeling maatschappelijke en economische functie in het fort. <u>Toelichting:</u> Er zijn inmiddels plannen voor een maatschappelijke functie (dagbestedingslocatie) en recreatief knooppunt.	Overleg met StadsHerstel Amsterdam over economisch/ maatschappelijke benutting; Financiële bijdrage aan restauratie
Fort aan Den Ham	Recreatie-toerisme (defensiemuseum)	Continueren	Ondersteuning bij verdere ontwikkeling museale functie
Fort bij Veldhuis	Recreatie-toerisme (luchtoorlogmuseum)	Continueren	Ondersteuning bij verdere ontwikkeling museale functie
Fort aan de St. Aagtendijk	Recreatie (fort is deels in gebruik als muziek- oefenruimte en staat gedeeltelijk leeg; Genieloods is in gebruik bij schietvereniging).	Economische en/of maatschappelijke benutting <u>Toelichting:</u> Een economische en/of maatschappelijke benutting van het fort kan bevorderd worden in combinatie met ontwikkeling buitenterrein	Bevorderen haalbaarheidsstudie Financiële bijdrage aan restauratie als de bestemming duidelijk is
Fort Zuidwijkermeer	Natuur (en nevenfunctie voor opslag)	Continueren	
Fort bij Velsen	Economische benutting (opslag, bedrijfsterrein)	Continueren	
Fort bij IJmuiden	Recreatie- toerisme/economische benutting (centrum voor (outdoor)- evenementen)	Continueren en mogelijk versterken huidige functie. <u>Toelichting:</u> Er zijn plannen voor een restaurant op het fort.	Overleg met betrokken partijen.
Fort benoorden Spaarndam	Natuur	Economische benutting en toeristisch/recreatieve functie.	Deelname aan stuurgroep herontwikkeling fort;

		<u>Toelichting:</u> Voorjaar 2009 zal, na een openbare selectieprocedure, duidelijk worden op welke manier en door wie het fort ontwikkeld gaat worden.	Financiële bijdrage aan restauratie als de bestemming duidelijk is
Fort bezuiden Spaarndam	Maatschappelijke/economische/toeristische functie (kinderopvang, kanoverhuur, horeca, galerie)	Continueren	
Fort bij Penningsveer	Maatschappelijke/economische benutting/recreatie. (groepsaccommodatie en kleine bedrijfsruimten).	Huidige functies verder uitbouwen.	Buitenterrein fort opknappen; Bevorderen dat de eigenaar hiervoor een plan opstelt; Financiële bijdrage aan opknappen buitenterrein als onderdeel van een integraal plan.
Fort bij de Liebrug	Economische benutting. (bedrijfsverzamelgebouw met ruitersportwinkel, wijnhandelaar en ontwerper).	Economische benutting verder uitbouwen evenals verbeteren inrichting fort en fortterrein.	Buitenterrein fort opknappen; Bevorderen dat de eigenaar (Recreatieschap Spaarnwoude) hiervoor een plan opstelt; Financiële bijdrage aan opknappen fortinterieur en buitenterrein als onderdeel van een integraal plan
Fort aan de Liede	Economische benutting (opslag)	Huidige bestemming continueren en uitbreiden met recreatieve en landschappelijke functie. <u>Toelichting:</u> Fortterrein integreren met groenstructuur Polanenpark en doorgaande fietsroute Haarlemmermeer	Overleg met betrokken partijen

Fort bij Vijfhuizen	Economische benutting/recreatie-toerisme. (fort is in gebruik als Kunstfort: ateliers, expositieruimten, Restaurant).	Huidige functies continueren. <u>Toelichting:</u> Hogere bezoekersaantallen genereren	Bevorderen dat het Kunstfort een plan opstelt om bezoek/openstelling te verhogen
Fort bij Heemstede (Voorpositie bij Cruquius)	Geen	Recreatieve/toeristische functie <u>Toelichting:</u> Het fortterrein van dit voormalige torenfort lag er de afgelopen jaren braak bij. De gemeente Haarlemmermeer wil dit terrein als buurtpark openbaar toegankelijk maken en fundamente van fort zichtbaar maken.	Deelname aan projectgroep (inzet kennis en know-how) tot ontwikkeling van fortterrein. Mogelijk financiële bijdrage aan herinrichting terrein.
Fort bij Hoofddorp	Recreatie/economische benutting (schietvereniging en wapenmagazijn)	Bevorderen van recreatieve/toeristische benutting c.q. maatschappelijke functie fort. <u>Toelichting:</u> De gemeente Haarlemmermeer wil fort in de toekomst (na 2013) herontwikkelen tot attractiepunt in de gemeente. Op korte termijn is gemeente op zoek naar een passende functie voor het leegstaande gedeelte van het fort.	Overleg met betrokken partijen. Inzet kennis en know-how. Mogelijk inzet financiële bijdrage.
Fort bij Aalsmeer	Recreatie/toerisme (luchtoorlog- en verzetsmuseum)	Recreatief/toeristische functie verder uitbouwen. Mogelijk ook toevoeging van economische functie. <u>Toelichting:</u> De gemeente Haarlemmermeer wil fort in de toekomst graag herontwikkelen tot attractiepunt in de gemeente. Mogelijk in	Overleg met betrokken partijen. Inzet kennis en know-how. Mogelijk inzet financiële bijdrage. Inzetten op herstel van sluis.

		samenwerking met Stadsherstel Amsterdam. Ook herstel schutsluis.	
Fort bij Kudelstaart	Recreatie (jachthaven defensiepersoneel)	Continueren	
Fort bij De Kwakel	Economische benutting. (fort is in gebruik als horeca. Genieloods is omgebouwd tot woningen).	Continueren	
Fort aan de Drecht	Economische benutting. (restaurant, galerie, atelier, wijnproeverij en andere bedrijfsruimten).	Continueren <u>Toelichting:</u> Goed voorbeeld van mix aan functies, aantrekkelijk en laagdrempelig voor bewoners in de omgeving	
Fort bij Uithoorn	Natuur/recreatie (evenementen)	Continueren. Nog nader te bepalen verdere ontwikkeling recreatieve functie. <u>Toelichting:</u> Er zijn ambities om het fort verder te ontwikkelen tot congres-trainingscentrum Geldende bestemming ruimtelijke ordening: <i>'Fort bij Uithoorn' met aanduiding 'parkeervoorzieningen en evenemententerrein'</i> .	Eerstverantwoordelijke: provincie Utrecht
Fort Waver-Amstel	Natuur/economische benutting (wijnhandel).	Continueren <u>Toelichting:</u> Geldende bestemming ruimtelijke ordening: <i>'Natuurgebied' en 'water' met aanduiding 'fort'</i> .	Eerstverantwoordelijke: provincie Utrecht
Fort in de Waver-Botshol	Natuur	Continueren. <u>Toelichting:</u> Natuurmonumenten (eigenaar fort) heeft plannen om op het fortterrein een platform	Eerstverantwoordelijke: provincie Utrecht

		(uitkijkpost) te maken. Geldende bestemming ruimtelijke ordening: <i>'Landelijk gebied'</i> .	
Fort aan de Winkel	Recreatie (besloten camping van VaFaMil (VakantieFaciliteiten Militairen)).	Continueren <u>Toelichting:</u> Geldende bestemming ruimtelijke ordening: <i>'militaire doeleinden'</i> .	Eerstverantwoordelijke: provincie Utrecht
Fort bij Abcoude	Natuur/economische benutting/recreatie (In fort is wijnhandel gevestigd en een aantal kleine gebruiksruimten. De genieloods is in gebruik als visclub).	Huidige functies continueren, verkenning verdere uitbouw recreatief-toeristische functie. <u>Toelichting:</u> Er zijn ambities in de toekomst voor uitbouw kleinschalige maatschappelijke/economische activiteiten in fort. Ook ideeën voor een publieksfunctie voor recreanten. Geldende bestemming ruimtelijke ordening: <i>'Fort' alsmede: behoud cultuurhistorische, landschappelijke en natuurlijke waarden; Maatschappelijke voorzieningen; Beplantingen en voetpaden; Extensieve recreatie; Water.</i>	Eerstverantwoordelijke: provincie Utrecht; Verkenning haalbaarheid publieke functie door Vereniging Natuurmonumenten (eigenaar) met provincie Utrecht en gemeente.
Fort bij Nigtevecht	Natuur	Continueren. Nog nader te bepalen. Mogelijke uitbreiding met een maatschappelijke/economische functie. Geldende bestemming ruimtelijke ordening: <i>'Natuurgebied'</i> .	Eerstverantwoordelijke: provincie Utrecht
Fort bij Hinderdam	Natuur	Continueren	Mogelijk financiële

		<p><u>Toelichting:</u> Natuurmonumenten, eigenaar fort, wil een uitzichtspunt aan de oever van de rivier de Vecht realiseren waar vandaan je zicht hebt op het in de rivier gelegen fort.</p>	bijdrage aan realisatie uitzichtspunt.
Fort Uitermeer	Natuur/economische benutting (steunpunt wegenonderhoud, huisvesting muskusrattenvangers, opslag strooizout).	<p>Continueren functie natuur. Verder uitbouwen met toeristisch-recreatieve functie en economische functie.</p> <p><u>Toelichting:</u> Fort zal de komende jaren door Stichting Uiteraard Uitermeer verder ontwikkeld worden tot een recreatieve pleisterplaats met kleinschalige horeca, botenopslag en –verhuur, bed and breakfast accommodatie en kleine tentoonstellingsruimten.</p>	Deelname aan overleg met Stichting Uiteraard Uitermeer; Opstellen erfpachtcontract en samenwerkingsovereenkomst (SOK)
Vesting Weesp (Fort aan de Ossenmarkt, Schansen Weesp)	Economische benutting/recreatie-toerisme. (fort is in gebruik als muziekschool en voor bedrijfs- en verenigingsruimten. De Bakkerschans heeft functie van theetuin).	<p>Continueren.</p> <p><u>Toelichting:</u> Fort meer openbaar openstellen; schansen landschappelijk ontwikkelen.</p>	Financiële bijdrage aan ontwikkeling van de schansen; Financiële bijdrage aan onderdelen Fort aan de Ossenmarkt
Vesting Muiden (Kazerne, fort H, Muizenfort, Bastion 8, Westbatterij, Muiderslot)	Economische benutting/recreatie-toerisme. (Kazerne is in gebruik als vergaderruimte/ Raadszaal. Fort H is in gebruik als horeca. Muizenfort: kantoren/ museum; Westbatterij: locatie zeeverkenner; Muiderslot: museum. Bastion 8: opslagruimtes).	<p>Continueren.</p> <p><u>Toelichting:</u> Westbatterij zal in toekomst naar alle waarschijnlijkheid ontwikkeld worden tot horecalocatie.</p>	Financiële bijdrage aan verdere restauratie/ontwikkeling Fort H.

Kustbatterij bij Diemerdam	Natuur	<p>Continueren natuurfunctie en verder uitbouwen met toerisme-recreatie functie.</p> <p><u>Toelichting:</u> Stadsherstel Amsterdam gaat fort ontwikkelen tot recreatieve pleisterplaats met horeca.</p>	Financiële bijdrage aan de restauratie
Kustbatterij bij Durgerdam (Vuurtoreneiland)	Natuur	<p>Continueren natuurfunctie en verder uitbouwen met (kleinschalige) toeristisch-recreatieve functie en mogelijk economische benutting.</p> <p><u>Toelichting:</u> Staatsbosbeheer (eigenaar fort) gaat via een openbare procedure een ontwikkelaar selecteren. Er zijn inmiddels (strikte) randvoorwaarden opgesteld waaronder fort ontwikkeld kan en mag worden. Het zal om een kleinschalige ontwikkeling gaan, vooral gericht op recreatie/toerisme en mogelijk ook economische benutting. Fort zal gezien randvoorwaarden op het gebied van natuur, beperkt openbaar toegankelijk gemaakt kunnen worden.</p>	Deelname aan stuurgroep ontwikkeling Vuurtoreneiland; Inzet kennis en know-how; financiële bijdrage aan de restauratie.
Fort aan het Pampus	Recreatie-toerisme (attractie, evenementen, outdoor, recreatie).	<p>Verder uitbouwen recreatief-toeristische functie.</p> <p><u>Toelichting:</u> Pampus is aangewezen als een van de bezoekerscentra voor de Stelling van Amsterdam. Pampus zal zich, mede in dit licht, verder ontwikkelen tot toeristische dagattractie.</p>	Financiële bijdrage aan het bezoekerscentrum; Bevorderen van afstemming met andere bezoekerscentra

Toelichting:

- Er komen bezoekerscentra op Fort aan de Nekkerweg en op Fort aan het Pampus. De restauratie van Fort aan de Nekkerweg en de bouw van het bezoekerscentrum alhier start in 2009 en is naar verwachting najaar 2010 gereed. Op Fort aan het Pampus is in 2008 de restauratie van het dak en het muurwerk afgerond. De inrichting tot bezoekerscentrum zal in de periode 2009-2011 plaatsvinden. De officiële opening van dit bezoekerscentrum staat voor 2011 gepland. Aan de westzijde van de Stelling willen wij ook een bezoekerscentrum realiseren en zijn daarvoor opnieuw een selectieprocedure gestart.
- De provincie Utrecht is primair verantwoordelijk voor de regie op de ontwikkeling van de forten op haar grondgebied. Wij hebben hier als provincie Noord-Holland geen eigen rol in, maar zijn als siteholder (op strategisch niveau: het toegankelijk maken van het Werelderfgoed) voorstander van een publieksfunctie op het Fort bij Abcoude. Het Fort bij Abcoude is een belangrijke uitvalsbasis voor fietsers en wandelaars uit Amsterdam. De Vereniging Natuurmonumenten neemt in overleg met de provincie Utrecht en de gemeente het initiatief tot een haalbaarheidsstudie naar de mogelijkheden om hier een publieksfunctie te ontwikkelen. Wij ondersteunen dit initiatief.
- Publieke toegankelijkheid is voor ons een belangrijke voorwaarde bij provinciale cofinanciering. Bij het Fort bij Spijkerboor en het Fort bij Vijfhuizen, welke beide in het verleden met provinciale cofinanciering zijn gerestaureerd, willen we, in overleg met de eigenaren, de bezoekmogelijkheden versterken.

4. Onze speerpunten

Onze verantwoordelijkheden, doelen en instrumenten zijn in hoofdstuk 2 beschreven. Met onze speerpunten in dit uitvoeringsprogramma 2009-2013 willen wij deze doelen bereiken. Wij bouwen daarbij voort op de resultaten van ons uitvoeringsprogramma 2005-2008.

Onze speerpunten zijn:

- Vergroten publieke toegankelijkheid, recreatie en toerisme;
- Restauratie en behoud;
- Ruimtelijke samenhang en landschappelijke herkenbaarheid;
- Economische benutting;
- Communicatie en marketing.

4.1 Vergroten publieke toegankelijkheid, recreatie en toerisme

Om de bekendheid en toegankelijkheid van de Stelling van Amsterdam te vergroten moet het aantrekkelijk zijn om de Stelling te verkennen. Deze vergroting van de aantrekkelijkheid en bekendheid kent verschillende componenten:

- de aanwezigheid van een kwalitatief goede infrastructuur met bewegwijzerde en beschreven routes;
- realisatie van 3 tot 4 bezoekerscentra op de forten;
- realisatie van een interactief fortenspel;
- openstelling van forten en beschikbaarheid van (kleinschalige) recreatieve voorzieningen.

Op dit gebied zijn in de periode 2005-2008 de volgende projecten en producten gerealiseerd:

kwalitatief goede infrastructuur met bewegwijzerde en beschreven routes

- De doorgaande ANWB-fortensfietsroute is digitaal beschikbaar;
- 7 losse fietsroutes zijn digitaal beschikbaar en verkrijgbaar op de forten;
- 34 losse wandelroutes zijn uitgebracht in het wandelboekje “Verboden Kringen”, verkrijgbaar bij VVV's, boekhandel en digitaal beschikbaar;
- De forten staan ingetekend in de knooppuntbewegwijzering;
- Jaarlijkse presentatie van de wandel- en fietsroutes op de Fiets- en Wandelbeurs RAI en op de Uitmarkt Amsterdam;
- Onderzoek naar de knelpunten in een doorgaande wandelroute is afgerond. Een intentieverklaring met de betrokken partners (Recreatie Noord-Holland en Stichting Wandelplatform LAW) is in 2007 getekend. Doel: Openstelling route in 2009. Subsidies zijn verstrekt. Project is in uitvoering;
- Het in de vaart houden van de fietspont bij Fort bij Spijkerboor (behalve in de zomer, nu ook in de weekenden in de winter in de vaart).

realisatie van bezoekerscentra op de forten

- De volgende forten zijn geselecteerd door een jury en kunnen zich ontwikkelen tot een bezoekerscentrum: Fort aan het Pampus en Fort aan de Nekkerweg;
- Fort aan het Pampus is gerestaureerd en door het aanbrengen van koepels op het dak waterdicht gemaakt;
- De benodigde monumentenvergunning voor de bouw van het bezoekerscentrum op het Fort aan de Nekkerweg is verleend;
- Subsidie voor de bouw van het bezoekerscentrum op Fort aan het Pampus is in het

<p>voorzicht gesteld (ILG: MJP-deel B lijst 2008);</p> <ul style="list-style-type: none"> • Subsidies voor de restauratie, bouw en inrichting van het bezoekerscentrum op Fort aan de Nekkerweg zijn in het voorzicht gesteld (ILG: MJP-deel B lijst 2007 en 2008); • De projectgroep met de exploitanten van de beide bezoekerscentra is opgericht. Doel: afstemming en coördinatie; • Voor het verkrijgen van een bezoekerscentrum aan de westzijde van de Stelling zijn de forten in deze regio aangeschreven.
<p>interactief fortenspel</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het Programma van Eisen voor een interactief fortenspel is opgesteld; • Een kopgroep met potentiële gebruikers/forten is geformeerd; • Opdracht is verstrekt om een concreet voorstel voor een (concept) fortenspel te ontwikkelen.

Voor de periode 2009-2013 willen wij hieraan de volgende projecten en producten toevoegen:

<p>kwalitatief goede infrastructuur met bewegwijzerde en beschreven routes</p> <ul style="list-style-type: none"> • Een nieuwe fietsroute volgens het knooppuntensysteem is digitaal en in een boekje beschikbaar. Er zijn koppelingen gelegd met enkele andere activiteiten in de regio, waardoor het uitnodigt tot langer verblijf en herhalingsbezoek; • In 2009 komen nog eens 2 losse fietsroutes bij. In totaal zijn er dan 9 beschikbaar; • Vijf kanoroutes zijn digitaal beschikbaar; • Vijf ruiterroutes zijn digitaal beschikbaar; • De renovatie en het onderhoud van het fiets-voetveer over de Vecht bij Nigtevecht; • De doorgaande wandelroute Stelling van Amsterdam is open gesteld. De route is bewegwijzerd en beschreven in een themagids van Stichting Wandelplatform LAW. • Na 2009 worden aan de doorgaande wandelroute enkele onverharde trajecten toegevoegd (boerenlandpaden).
<p>recreatieve voorzieningen</p> <ul style="list-style-type: none"> • opstellen van een plan van aanpak ter vergroting van de recreatieve voorzieningen (parkeerplaatsen, fietsverhuur, picknickplaatsen) en het aanjagen van verblijfsaccommodatie; • exploitanten, fortbeheerders e.d. stimuleren om deze recreatieve voorzieningen te realiseren.
<p>realisatie van bezoekerscentra op de forten</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fort aan de Nekkerweg opent in 2010 het bezoekerscentrum; • Fort aan het Pampus opent in 2011 het bezoekerscentrum. Een subsidie voor de inrichting van het bezoekerscentrum wordt in het voorzicht gesteld; • In 2009 hebben exploitanten hun visie en exploitatie van een bezoekerscentrum aan de westzijde van de Stelling ingediend, waarna wij een besluit kunnen nemen over de locatie en het vervolgttraject; • De Vereniging Natuurmonumenten neemt in overleg met de provincie Utrecht en de gemeente het initiatief tot een haalbaarheidsstudie naar de mogelijkheden om in fort bij Abcoude een publieksfunctie te ontwikkelen. Wij ondersteunen dit initiatief.
<p>realisatie toeristische attracties</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kustbatterij aan de Diemerdam (in combinatie met een horecavoorziening); • Waterpaviljoen Muiderslot.
<p>interactief fortenspel</p>

<ul style="list-style-type: none"> • Wij zullen een aantal concepten voor interactieve games uitwerken. Samen met de kopgroep zullen wij in 2009 een besluit nemen of wij daadwerkelijk tot de ontwikkeling van een fortenspel zullen overgaan (go/no go moment is afhankelijk van draagvlak, financiën en de inspanningen van individuele fortbeheerders om de game door te ontwikkelen op het eigen fort).
<p>de openstelling van de forten</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wij willen dat de forten met een bezoekerscentrum minimaal 5 dagen per week zijn geopend in het zomerseizoen; • Wij streven in 2013 naar een samenhangend netwerk van horecavoorzieningen en recreatieve knooppunten op de forten, zoals beschreven in onze agenda Recreatie en Toerisme; • Wij verstrekken uitsluitend restauratiesubsidies aan forten als de restauratieplannen vergezeld gaan van een plan voor openstelling van het fort aan het publiek.
<p>toeristische arrangementen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wij zullen voorstellen voor arrangementen ontwikkelen, of aansluiting zoeken bij bestaande arrangementen, in overleg met de exploitanten van bezoekerscentra en de forten die ontwikkeld zijn. Exploitanten kunnen voor een netwerkanalyse of haalbaarheidsstudie van een arrangement een beroep doen op onze uitvoeringsregeling; • Wij zullen ondernemers (boeren, horeca, recreatieondernemingen) in kennis stellen van het LAW-wandelpad en de nieuwe fietsroute en willen bevorderen dat zij hun producten (logies, streekproducten enz.) hierop afstemmen.
<p>sportief evenement</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wij vragen aan enkele organisatiebureaus in de sportwereld of zij een sportief evenement in het Nationaal Landschap Stelling van Amsterdam zouden willen ontwikkelen. Wij zijn bereid om aan een dergelijk evenement in de beginfase een financiële bijdrage te verlenen.

4.2 **Restauratie en behoud**

Binnen het geheel van de Stelling van Amsterdam kregen de forten in het verleden de meeste aandacht. Dat is ook logisch gezien het feit dat het de meest aansprekende c.q. meest beeldbepalende onderdelen van de Stelling zijn. Wij willen echter ook de waterstaatkundige werken als sluizen, inundatiekommen, dijken en bruggen behouden. Hiermee wordt immers het, voor de Stelling zo wezenlijke, waterstaatkundige systeem voor het publiek inzichtelijk gemaakt.

Restauraties zijn duur. Waar mogelijk stimuleren wij een rood-voor-grijs benadering. Dit is bijvoorbeeld het geval geweest bij de economische ontwikkeling van het Fort bij Vijfhuizen. Hetzelfde principe passen wij ook toe bij de ontwikkeling van het Fort benoorden Spaarndam.

In de periode 2005-2008 zijn de volgende projecten en producten gerealiseerd¹:

restauratie/herbestemming van forten
<ul style="list-style-type: none">• Conservering dak en herstel muurwerk Fort aan het Pampus;• Restauratie en herbestemming Fort bij Vijfhuizen;• Restauratie Fort bij Spijkerboor;• Restauratie en herontwikkeling Fort Uitermeer;• Restauratie Muizenfort in Muiden (dak en voorterrein, inrichting museum).
restauratie van waterstaatkundige elementen
<ul style="list-style-type: none">• Herstel steiger Fort aan het Pampus;• Restauratie sluis Fort bij Kudelstaart;• Restauratie forteiland van Fort bij IJmuiden;• Restauratie inundatiesluis aan de Zuiddijk in de Beemster;• Restauratie damsluis in de Vuurlijn bij De Kwakel;• Opgraven en herstel van het sluisje bij Fort Uitermeer.
overige objecten
<ul style="list-style-type: none">• Restauratie boerderij Zeehoeve (houten kringenwetboerderij);• Herbouw genieloods op Fort bij Marken-Binnen;• Restauratie bergloods bij kruitmagazijn Nieuwendijk in de Assendelver Zeedijk;• Aanleg sanitaire voorzieningen in De Kazerne in Muiden;• Aanleg trappen, vernieuwen hekwerk op de Bakkerschans in Weesp;• Opstellen haalbaarheidsplan voor herstel fortgracht bij Fort H.
actualisatie en digitalisering monumentenbestanden
<ul style="list-style-type: none">• Inventarisatie van alle objecten van de Stelling van Amsterdam;• Digitale contourbepaling van de provinciale monumenten. Deze verplichting komt voort uit de Wet Kenbaarheid Publieke Beperkingen (WKBP).

Kader Herstelling

Een belangrijke bijdrage aan het behoud van het militair-historisch complex wordt gegeven door de projecten van de Stichting Herstelling Amsterdam. Deze stichting voert in opdracht van een groot aantal forteigenaren onderhoudswerkzaamheden en eenvoudige restauraties uit aan de forten van de Stelling van Amsterdam. De werkzaamheden worden gedaan door mensen met een ruime afstand tot de arbeidsmarkt. Door het werk bij Herstelling wordt deze mensen discipline en werkervaring bijgebracht en krijgen ze een kans op uitstroom naar werk of een opleiding. Sinds 1998 ondersteunt de provincie de projecten van de Stichting Herstelling met subsidies vanuit het arbeidsmarktbeleid.

Herstelling Amsterdam heeft in de periode 2005-2008 aan een groot aantal forten van de Stelling van Amsterdam gewerkt:

Fort bij Nigtevecht (restauratie fort);

Fort bij Kudelstaart (diverse werkzaamheden);

¹ Wij hebben in de periode 2005-2008 ook financieel bijgedragen aan projecten op Fort Werk IV en Fort Spion. Dit zijn forten die uitsluitend tot de Nieuwe Hollandse Waterlinie behoren. Op Fort Werk IV werd onder meer de gecreneleerde muur gerestaureerd met een bijdrage van onze kant. Ook werden de aarden verdedigingswerken bij dit fort hersteld met een provinciale bijdrage. Op Fort Spion hebben wij bijgedragen aan het opstellen van het projectplan.

*Fort aan de Winkel (restauratie genieloods);
Fort bij Krommeniedijk;
Kringenwetboerderij de Zeehoeve (restauratie);
Fort bij Spijkerboor (werkzaamheden fortwachtershuis en fort);
Vesting Muiden (diverse hekwerken gerestaureerd).*

Begin 2009 wordt er gewerkt aan:

*Fort Uitermeer (restauratie fort, stalen hek en sluis);
Fort aan de St. Aagtendijk (onderhoud kozijnen en deuren);
Fort bij Veldhuis (onderhoud);
Fort bij Edam (dakrestauratie);
Fort bij Abcoude (restauratie van de brug en het dak, onderhoud van het groen);
Muizenfort (restauratie grondwerk voor tentoonstelling).*

Voor de komende jaren staan diverse projecten gepland (onder andere de restauratie van Fort bij Abcoude en de Kustbatterij bij Diemerdam).

In de periode 2009-2013 zullen de onderstaande restauraties worden uitgevoerd. Voorwaarde voor provinciale cofinanciering is dat openstelling van het fort voor het publiek verzekerd is. Wij maken een onderscheid in projecten waarvoor geld is gereserveerd en projecten waarvoor dat nog moet gebeuren in de periode 2009-2013.

Projecten in de periode 2009-2013, waarvan de provinciale cofinanciering is geregeld:²:

restauratie van forten

- Fort aan de Nekkerweg (restauratie en ontwikkeling bezoekerscentrum);
- Kustbatterij bij Diemerdam (restauratie en renovatie fortterrein);
- Restauratie Fort bij Krommeniedijk;
- Muizenfort in Muiden (gevelonderhoud);
- Bastion 8/Gebouw E in Muiden (gevelonderhoud en kleine interne restauratie);
- De Kazerne in Muiden (gevelonderhoud);
- Fort bij Penningsveer (renovatie van het dak en enkele ruimtes in het fort).

restauratie van waterstaatkundige elementen

- Restauratie van de damsluis in Hoofddorp.

overige objecten

- Restauratie stalen luiken van Fort aan de Ossenmarkt;
- Restauratie voormalige munitieloods op Bastion Bakkerschans in Weesp;
- Restauratie van het munitiemagazijn “Bastion 8 gebouw E” in Muiden;
- Aanleg van een glazen vloer over het waterbassin op het Fort aan het Pampus.

² Ook in de periode 2009-2013 zullen wij weer financieel bijdragen aan forten/projecten welke uitsluitend tot de Nieuwe Hollandse Waterlinie behoren. Voor het aanleggen van een natuurpad rondom Fort Spion is voor 2009 inmiddels een financiële bijdrage gereserveerd, als ook voor de renovatie van paden bij Fort Werk IV.

Projecten in de periode 2009-2013, waarvan de provinciale cofinanciering nog niet geregeld is:

restauratie/herbestemming van forten
<ul style="list-style-type: none">• Inrichting bezoekerscentrum van Fort aan het Pampus;• Restauratie fort en fortterrein van Fort H in Muiden;• Restauratie en herinrichting van Fort aan de St. Aagtdijk;• Restauratie en ontwikkeling van de Kustbatterij bij Durgerdam;• Restauratie en economische ontwikkeling van Fort benoorden Spaarndam;• Restauratie van een gedeelte van het Fort bij Aalsmeer.
restauratie van waterstaatkundige elementen
<ul style="list-style-type: none">• Restauratie dubbele schutsluis van Fort bij Aalsmeer;• Restauratie damsluizen in de ringvaart van de Haarlemmermeerpolder bij Halfweg en bij Vijfhuizen;• Restauratie Diemerdammersluis nabij Fort Diemerdam.
overige objecten
<ul style="list-style-type: none">• Realisatie uitzichtspunt naar het Fort bij Hinderdam.

Voorts laten wij enkele haalbaarheidsstudies voor consolidatie, restauratie en economische ontwikkeling van forten of andere onderdelen van de Stelling van Amsterdam uitvoeren, waaruit mogelijk nieuwe projecten voortkomen.

4.3 Ruimtelijke samenhang en landschappelijke herkenbaarheid

In onze nota “De Stelling van Amsterdam – Op weg naar een nieuw gebiedsprogramma 2009-2013” concludeerden wij dat de landschappelijke en ruimtelijke kwaliteit van de Stelling van Amsterdam versterking behoeft. Daarom maken wij in de periode 2009-2013 een slag van een objectgerichte naar een gebiedsgerichte oriëntatie.

Dit doen wij langs twee sporen:

1. de ontwikkeling van drie gebiedsgerichte projecten;
2. regulier overleg met de gemeenten en de vier groenbeherende organisaties.

4.3.1 De ontwikkeling van drie gebiedsgerichte projecten

1. *de ontwikkeling van het Geniepark in de Haarlemmermeer*

De Geniedijk in de Haarlemmermeer, tussen NS-station Hoofddorp en het Fort bij Aalsmeer, wordt ingebed in een parkachtig landschap en vormt een tegenhanger van te ontwikkelen rode functies (woningen, bedrijfsterrein, glastuinbouw) in de directe omgeving. Het Geniepark is onderdeel van het project Amsterdam Connecting Trade (ACT). Gebiedsontwikkeling levert synergievoordelen op:

- De groenblauwe structuren in het Geniepark dienen tevens als waterberging voor het omringende bebouwde gebied;
- Door deze waterberging te ontwerpen aan de aanvalzijde van de Stelling, wordt de functie van de Geniedijk als hoofdverdedigingslijn en inundatiedijk zichtbaar in het landschap;

- Door te kiezen voor een integraal ontwerp kan er een geleidelijke overgang van park naar bebouwing worden gerealiseerd, waarbij gekozen wordt voor een op de Stelling van Amsterdam afgestemde bouwstijl. Hiermee geven wij invulling aan ons streven naar culturele planologie, waarbij cultuur en cultuurhistorie het vertrekpunt zijn voor het ontwerpproces.

Trekker van dit project is de gemeente Haarlemmermeer.

De gemeente heeft in november 2008 een concept “Visie op de Geniedijk” uitgebracht, waarin zij de identiteit van de Geniedijk wil behouden en versterken. Na definitieve vaststelling van deze visie worden een aantal projecten in gang gezet, zoals het opstellen van een beheerkwaliteitplan voor de dijk. Parallel werkt de gemeente aan het ontwerp van de groenblauwe structuur voor het gebied van ACT (Amsterdam Connecting Trade). In 2009 wordt naar verwachting een eerste ontwerp voor het Geniepark opgesteld. Voorzien is dat een belangrijk deel van de kosten voor aanleg van het Geniepark uit de ontwikkeling van het omringende gebied (glastuinbouw, woningen, kantoren) wordt gefinancierd.

2. *de ontwikkeling van een recreatieve/groenzone en de betere benutting van het Fort aan de St. Aagtendijk.*

Ook hier is een integrale aanpak noodzakelijk van alle deelprojecten in de directe omgeving van het fort, zoals:

- de realisatie van het groengebied De Buitenlanden;
- het maken van een fietsverbinding tussen het fort en het Vuurliniep pad;
- de renovatie van de Liniewal Aagtendijk-Zuidwijkermeer;
- de ontwikkeling en exploitatie van het Fort aan de St. Aagtendijk;
- het ontwerpen en realiseren van het Aagtenpark op twee voormalige vuilstortplaatsen;
- de realisatie van een ecologische brakwaterverbinding tussen de A9 en de Ringvaart/Inundatiekanaal;
- de realisatie van de oostelijke doorverbinding van Beverwijk op de A9.

Trekker van dit project is de gemeente Beverwijk.

De gemeente heeft in mei 2008 alle projecten in het gebied beschreven in het rapport “De Groene Oostrand”. Een aantal deelprojecten uit dit rapport is inmiddels in gang gezet. Een deel hiervan is door de provincie gefinancierd vanuit het ILG (ILG-regio Noord-Kennemerland).

3. *de realisatie van waterberging in de Beemster en in polder Zeevang bij één of meer van de daar gelegen forten (kleinschalige berging).*

De waterbeheerder zoekt in overleg met de gemeenten Beemster, Zeevang en Edam-Volendam en de agrariërs in het gebied naar een mogelijkheid om extra piekberging te realiseren. Daarvoor bestaan verschillende mogelijkheden. Eén ervan is de realisatie van waterberging bij de forten van de Stelling van Amsterdam, waardoor kleine gedeelten van de voormalige inundatiegebieden bij forse regenval gecontroleerd onderlopen. Wij zullen in dit proces geen keuze voor de Stelling afdwingen, maar laten het vinden van een gepaste waterberging over aan de waterbeheerder, de gemeente en de grondeigenaren. Wij zijn bereid –als de situering van de waterberging tot een meerwaarde voor de Stelling van Amsterdam leidt- aan eventuele meerkosten financieel bij te dragen.

Trekker van dit project zijn het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier en de gemeente Beemster.

Onze rol bij gebiedsontwikkeling

Wij leveren deskundigheid en kunnen financieel bijdragen aan ontwerp- en haalbaarheidsstudies. Wij toetsen ontwikkelingen aan ons Beeldkwaliteitsplan en Ruimtelijk Beleidskader. Zo nodig kunnen onderdelen van genoemde projecten worden gefinancierd met ILG-gelden. Wij willen hiermee onze verantwoordelijkheid nemen voor de versterking van het Metropolitane Landschap (zie kader).

4.3.2 Regulier overleg met de gemeenten en de vier groenbeherende organisaties

Wij hebben in ons Provinciaal Beeldkwaliteitsplan en Ruimtelijk Beleidskader Stelling van Amsterdam de landschappelijke kwaliteiten beschreven die wij in de stellingzone, kernzone en monumentenzone van het Nationaal Landschap willen realiseren. Het Provinciaal Beeldkwaliteitsplan is een grofmazig plan. Gemeenten zijn verantwoordelijk voor de detailinvulling en de integratie met andere gemeentelijke beleidsterreinen. Om in een vroegtijdig stadium plannen op elkaar af te kunnen stemmen, stellen wij voor om jaarlijks een overlegronde met de gemeenten te organiseren. Dat maakt het mogelijk om pro-actief op elkaars plannen in te spelen en in een vroeg stadium koppelingen te leggen tussen de thema's ruimtelijke ordening, landschap, recreatie en toerisme.

Met de vier groenbeherende organisaties willen wij jaarlijks afstemmen over het beheer van hun terreinen in het Nationaal Landschap. Onderwerpen zijn: het openhouden van zichtlijnen naar de forten, de openstelling van terreinen, het aanbod van recreatieve infrastructuur, het toepassen van militair-historisch verantwoorde beplantingsschema's, het toepassen van tijdelijke inundaties in hun terreinen enz. Ook kan het overleg dienen om nieuwe plannen en projecten in gang te zetten en op elkaar af te stemmen.

Kader Metropolitane Landschap

Op de 7^e Noordvleugelconferentie van 14 december 2007 hebben wij belangrijke steun verworven voor de versterking van het Nationaal Landschap Stelling van Amsterdam. In het Actieprogramma 2020 is geconcludeerd:

De Stelling van Amsterdam is een belangrijk verbindend element in het Metropolitane Landschap. Echter, op een aantal plekken staat de Stellingzone onder druk en dient deze te worden versterkt. Het gaat hierbij met name om de westkant van de Stelling van Amsterdam.

Bestuurlijke trekker: provincie Noord-Holland.

In de periode 2005-2008 zijn op het gebied van ruimtelijk beleid in relatie tot de Stelling de volgende projecten en producten gerealiseerd:

ruimte

- Uitgifte van een Ruimtelijk Inspiratieboek.

toevoegen nieuwe functies en landschapselementen

- 11,5 ha. nat terrein is verworven voor natuurdoeleinden (6 ha. bij de Ankeveense plassen , 5 ha. oeverlanden bij de Waver en 0,5 ha. in de Westwouder Polder);

<ul style="list-style-type: none"> realisatie van een rood-voor-groen project: De houten fortwoningen bij Fort bij Vijfhuizen, waarmee de Stichting Kunstfort Vijfhuizen de financiering van de restauratie kon bekostigen.
<p>landschap</p> <ul style="list-style-type: none"> inventarisatie kleine landschapselementen door Landschap Noord-Holland in het noordelijk deel van de Stelling; tijdelijke inundatie van een deel van de Polder de Uitgeester- en Heemskerkerbroek bij het Fort aan de Krommeniedijk.
<p>Beeldkwaliteitsplan</p> <ul style="list-style-type: none"> overleggronde in 2008 langs alle partners om het Beeldkwaliteitsplan en Ruimtelijk Beleidskader te bespreken en af te stemmen; vaststelling van het Beeldkwaliteitsplan en Ruimtelijk Beleidskader door Gedeputeerde Staten op 23 september 2008.

In de periode 2009-2013 worden hieraan de volgende projecten en producten toegevoegd:

<p>ruimte</p> <ul style="list-style-type: none"> het beschrijven van het provinciaal belang van de Stelling in de provinciale Structuurvisie; het opstellen en van kracht laten worden van een provinciale verordening om de begrenzing en de kernkwaliteiten –uitgewerkt in het provinciale Beeldkwaliteitsplan en Ruimtelijk Beleidskader Stelling van Amsterdam- te laten doorwerken op gemeentelijk niveau.
<p>nieuwe infrastructuur</p> <ul style="list-style-type: none"> fietsbrug over de A4/N201 ter hoogte van de Geniedijk (onderdeel project N201); fietsbrug over het Amsterdam-Rijnkanaal bij Nigtevecht (onderdeel project Groene Uitweg); verkeersveilige ontsluiting Fort bij Marken-Binnen (onderdeel project N246).
<p>gebiedsgerichte projecten</p> <ul style="list-style-type: none"> de ontwikkeling van het Geniepark in de Haarlemmermeer; de ontwikkeling van een recreatieve/groenzone en een betere economische benutting van het Fort aan de St. Aagtendijk; Indien mogelijk de realisatie van waterberging in de Beemster en in polder Zeevang bij één of meer van de daar gelegen forten (kleinschalige berging).
<p>toevoegen nieuwe functies en landschapselementen</p> <ul style="list-style-type: none"> door bovenstaande gebiedsgerichte projecten nog 39 ha. nat terrein, 2 locaties open water en 25 ha. parkzones te realiseren, waardoor voldaan wordt aan de doelstelling uit het uitvoeringsprogramma 2005-2008 voor het jaar 2020.
<p>landschap</p> <ul style="list-style-type: none"> inventarisatie van alle kleine landschapselementen door Landschap Noord-Holland in het hele Nationaal Landschap Stelling van Amsterdam; opgestelde landschapsplannen, inclusief uitvoering van projecten in tenminste 2 landschapsregio's; opknappen van het buitenterrein van het Fort bij Penningsveer; opknappen van het buitenterrein van het Fort bij de Liebrug; planontwikkeling voor het groengebied van Fort aan de Liede en naaste omgeving; landschappelijk herstel van de Schansen in Weesp.
<p>overleg</p> <ul style="list-style-type: none"> jaarlijkse overleggronde met de gemeenten over de ruimtelijke ontwikkelingen op hun

grondgebied. Doel: pro-actieve afstemming op het Beeldkwaliteitsplan en Ruimtelijk Beleidskader Stelling van Amsterdam;

- jaarlijkse afstemming tussen de vier grote groenbeherende organisaties over het uitvoeren van landschapsplannen/beheersplannen/projecten in het Stellinggebied.

4.4 Economische benutting

Ons streven is dat bestaande en nieuw te ontwikkelen activiteiten leiden tot een verdere economische benutting van de Stelling van Amsterdam.

Het speerpunt economische benutting staat niet op zichzelf. Economische benutting leidt tot restauratie en openstelling van een fort. Daarmee draagt economische benutting bij aan de publieke toegankelijkheid en naamsbekendheid van de Stelling van Amsterdam en aan het behoud van het monument. De exploitant voorziet tevens in het onderhoud van het fort en de buitenruimte, waardoor ook het behoud van het fort op de lange termijn verzekerd is.

In de periode 2005-2008 zijn de volgende projecten en producten gerealiseerd:

inspiratie en netwerken

- Uitgifte van het voorbeeldenboek “Economisch hergebruik van forten”, waaruit ondernemers inspiratie en voorbeelden kunnen halen;
- Organisatie van ondernemersdagen;
- Individuele gesprekken met potentiële ondernemers;
- Organisatie van bijeenkomsten met gemeenten.

haalbaarheidsonderzoeken

- Fort benoorden Spaarndam (deelonderzoeken cultuurhistorie en natuur t.b.v. de economische ontwikkeling van het fort);
- Kustbatterij bij Durgerdam (quickscan zoogdieren);
- Fort H (cultuurhistorisch onderzoek).

economische ontwikkeling

- Fort H (ontwikkeling horeca);
- Fort bij Vijfhuizen (start Kunstfort);
- Fort aan de Nekkerweg (voorbereiding van de komst van een hotel, wellnesscentrum, congresfaciliteit en bezoekerscentrum);
- Kustbatterij bij Diemerdam (voorbereiding van de komst van een horecavoorziening, kleinschalige evenementen en infovoorziening);
- Fort Uitermeer (prijsvraag ondernemers, ondertekening intentieverklaring met Uiteraard Uitermeer en gemeente Weesp);
- Fort bij Krommeniedijk (begeleiding ontwikkelingsplannen van Stadsherstel);
- Fort benoorden Spaarndam (selectie ondernemer, deelname aan bestuurlijke selectiecommissie);
- Kustbatterij bij Durgerdam (deelname aan stuurgroep, ondertekening intentieverklaring).

In de periode 2009-2013 worden hieraan de volgende projecten en producten toegevoegd:

inspiratie en netwerken

- Op de forten komen steeds meer functies tot ontwikkeling (horeca, vergaderfaciliteiten, kleinschalige overnachtingen, sport en spelmogelijkheden, decor

<p>voor kunst en cultuur). Om al deze mogelijkheden voor arrangementen beter te promoten, wordt een folder gemaakt voor zowel particulieren als bedrijven;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Organisatie van netwerkbijeenkomsten met gemeenten en ondernemers (voortzetting huidige aanpak).
<p>haalbaarheidsonderzoeken</p> <ul style="list-style-type: none"> • Potentiële ondernemers, forteigenaren en beheerders kunnen een beroep doen op 50% cofinanciering van haalbaarheidsonderzoeken voor economische benutting.
<p>economische ontwikkeling</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fort bij Vijfhuizen (samen met de fortexploitant nagaan hoe grotere bezoekersaantallen kunnen worden gegenereerd); • Fort Spijkerboor (samen met de fortexploitant nagaan hoe grotere bezoekersaantallen kunnen worden gegenereerd); • Fort aan de Nekkerweg (hotel, wellness, congres- en bezoekerscentrum); • Kustbatterij bij Diemerdam (horeca, kleinschalige evenementen, infocentrum); • Fort Uitermeer (ondertekenen samenwerkingsovereenkomst, ondertekenen erfpachtakte, vestiging van horeca, roeibootvereniging, opknappen buitenterrein); • Fort bij Krommeniedijk (dagbestedingslocatie); • Fort benoorden Spaarndam (recreatieve functie); • Kustbatterij bij Durgerdam (opstellen samenwerkingsovereenkomst, functie nog in ontwikkeling).
<p>ondersteunen van eigenaren/beheerders bij hun planvorming</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fort bij Edam (Staatsbosbeheer); • Fort aan de Jisperweg (Vereniging Natuurmonumenten); • Fort bij Aalsmeer (gemeente Haarlemmermeer); • Fort aan de St. Aagtendijk (gemeente Beverwijk).

4.5 Communicatie en marketing

Wij willen met onze communicatie en marketing:

- de naamsbekendheid van de Stelling van Amsterdam vergroten;
- mensen in kennis stellen van de bijzondere waarden van het Nationaal Landschap en UNESCO-monument Stelling van Amsterdam
- mensen stimuleren om een bezoek te brengen aan de Stelling van Amsterdam;
- mensen stimuleren tot een wandeling of fietstocht in het gebied;
- koppelingen leggen met andere activiteiten in het gebied (recreatieve en toeristische arrangementen, die de attractiviteit van het gebied van de Stelling van Amsterdam in zijn geheel vergroten);
- koppelingen leggen met de andere Nationale Landschappen in Noord-Holland (Laag Holland, Groene Hart, Nieuwe Hollandse Waterlinie);
- koppelingen leggen met het werelderfgoed De Beemster en het genomineerde werelderfgoed Grachtengordel van Amsterdam.

Een belangrijke partner bij dit speerpunt is voor ons Stichting Cultureel Erfgoed Noord-Holland. In onze opdracht voeren zij een aantal communicatie- en marketingactiviteiten uit, zoals de organisatie van de Stellingmaand.

In de periode 2005-2008 zijn de volgende projecten en producten gerealiseerd:

opstellen en uitvoeren van het communicatie en marketingplan voor de Stelling van Amsterdam

<ul style="list-style-type: none"> • fase 1 van dit plan is gerealiseerd (basisvoorzieningen zoals huisstijl en logo-ontwikkeling); • fase 2 is deels uitgevoerd (mediacampagne).
<p>realisatie van een gemeenschappelijk logo en een gemeenschappelijke huisstijl</p> <ul style="list-style-type: none"> • In 2007 is een nieuw logo en een nieuwe huisstijl geïntroduceerd. Met een toolkit kunnen gebruikers hun brieven en andere communicatiedragers op eenvoudige manier voorzien van dit logo. De huisstijl kan gebruikt worden voor ontwerpen van uitnodigingen, posters e.d.; • Het logo wordt gebruikt voor het promoten van Stellingbrede activiteiten.
<p>realisatie van een toegankelijke website</p> <ul style="list-style-type: none"> • De website www.stellingvanamsterdam.nl is de centrale website; • Op de website wordt informatie verstrekt over de Stelling van Amsterdam, de evenementen en de organisatie ervan.
<p>algemene folder voor recreanten en toeristen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Een Nederlandstalige folder is beschikbaar en breed verspreid; • Een Engelstalige folder is gereed voor verspreiding.
<p>herkenbare en uniforme bebording</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bij de forten komen infopanelen. Een voorbeeldbord is ontworpen en geplaatst bij Fort bij Nigtevecht; • Langs de rijkswegen A7, A9 en A200 zijn bruine borden geplaatst; • Opdracht tot plaatsing van bruine borden langs de provinciale wegen N247, N244, N203 en N403 is gegeven. Plaatsing heeft februari 2009 plaatsgevonden.
<p>uitgifte van de Stellingkoerier</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jaarlijkse uitgifte van vier nummers van de Stellingkoerier.
<p>organisatie van platformbijeenkomsten (ontmoetingsplek van fortbeheerders)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jaarlijks vindt vier maal een platformbijeenkomst plaats.
<p>organisatie van de Stellingmaand</p> <ul style="list-style-type: none"> • In september hebben 30 forten hun deuren geopend; • 22.000 – 26.000 bezoekers per jaar op de Stellingmaand; • Startschot van de Stellingmaand op Fort Pampus (2005), Fort Uitermeer (2006), Fort Edam (2007) en op Fort Spijkerboor (2008), veelal met muziek en/of theater • Programma verspreid via Het Parool.
<p>opening Stellingseizoen (voorjaarsactiviteit)</p> <ul style="list-style-type: none"> • In 2007 opening op Fort aan het Pampus in bijzijn van burgemeester Cohen; • In 2008 opening bij de Oude Molen van Amsterdam-Osdorp en presentatie van het eerste fietsrondje in bijzijn van wethouder Vos van de gemeente Amsterdam.
<p>vernieuwen Stellingpaspoort</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het Stellingpaspoort is geactualiseerd. Nieuwe stempels zijn onder de fortexploitanten verspreid.
<p>vlaggen voor alle forten</p> <ul style="list-style-type: none"> • In 2007 hebben de fortbeheerders vlaggen ontvangen met het nieuwe logo. Doel: betere zichtbaarheid en herkenbaarheid van de forten.
<p>organisatie vrijwilligersdag</p> <ul style="list-style-type: none"> • In 2008 is gestart met de organisatie van een vrijwilligersdag. Doel: ervaringen tussen de vrijwilligers uitwisselen en onderlinge communicatie versterken.
<p>publieksevenementen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Presentatie op de wandel- en fietsbeurs van de RAI; • Presentatie op de UIT-markt in Amsterdam;

<ul style="list-style-type: none"> • Presentatie op de Erfgoedmarkt op het Hembrugterrein; • Presentatie bij Fort Spijkerboor tijdens de wandelvierdaagse van Alkmaar; • Presentatie op landelijke fietsdag van de ANWB.
<p>radio en TV</p> <ul style="list-style-type: none"> • AVRO-documentaire “Geheim Landschap”; • RTV N-H: Cor achter de dijken. Aflevering Stelling van Amsterdam; • SBS6: Ronde van het Groene Hart met 5-minutenspot op Fort Uitermeer; • Jeugdjournaal: inundatie bij Fort aan de Krommeniedijk; • Radio 1: inundatie bij Fort aan de Krommeniedijk; • Teleac-aflevering Werelderfgoederen – Stelling van Amsterdam; • Voorbereiding NCRV-aflevering Nationale Landschappen - Stelling van Amsterdam.
<p>internationaal</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ontvangen en rondleiden Deense delegatie. Thema: restauratie en ontwikkeling van Deense forten; • Voorbereiding film werelderfgoederen door NHK Japan Broadcasting Corporation, Tokyo.

In de periode 2009-2013 worden hier de volgende projecten en producten aan toegevoegd:

<p>opstellen en uitvoeren van het marketing en communicatieplan voor de Stelling van Amsterdam</p> <ul style="list-style-type: none"> • voortzetten mediacampagne; • geleidelijke accentverschuiving van de doelgroep: van recreanten/omwonenden naar (internationale) toeristen.
<p>realisatie van een toegankelijke website</p> <ul style="list-style-type: none"> • verdere uitbouw van de huidige site (zo mogelijk ook interactief); • meer partners bij de site betrekken.
<p>algemene folder voor recreanten en toeristen</p> <ul style="list-style-type: none"> • een Duitstalige folder wordt gemaakt en verspreid.
<p>herkenbare en uniforme bebording</p> <ul style="list-style-type: none"> • infopanelen bij alle 42 forten en overige onderdelen van de Stelling realiseren.
<p>deskundigheidsbevordering</p> <ul style="list-style-type: none"> • vrijwilligers kunnen intekenen op cursussen voor het organiseren en rondleiden van groepen en het maken van tentoonstellingen (organisatie: Stichting Cultureel Erfgoed Noord-Holland).
<p>koppeling van de communicatie over de Stelling aan andere Nationale Landschappen en Werelderfgoederen in Noord-Holland (Nationaal Landschappen Laag-Holland, Groene Hart en Nieuwe Hollandse Waterlinie; Werelderfgoed De Beemster en genomineerd Werelderfgoed Grachtengordel van Amsterdam)</p> <ul style="list-style-type: none"> • in gezamenlijkheid enkele overkoepelende communicatieproducten opstellen; • realisatie van een op de internationale toerist gerichte folder met water als verbindend thema tussen de Landschappen, Werelderfgoederen en de stad Amsterdam, in diverse talen; • distributie van deze folder via het netwerk van toeristische koepelorganisaties; • onderzoeken mogelijkheid om voor de werelderfgoederen Stelling van Amsterdam, De Beemster en Grachtengordel Amsterdam een gezamenlijk informatiecentrum op te zetten.
<p>verhogen betrokkenheid en inzet bedrijfsleven</p>

- Leggen van contacten met bijv. Schiphol en KLM ter promotie van het UNESCO-monument.

radio, TV, artikelen in kranten en vakbladen

- media actief benaderen;
- rondom opening van bezoekerscentra een mediacampagne organiseren, samen met de exploitanten.

5. Organisatie

In 2005 is het Programmabureau Stelling van Amsterdam gestart. Alle activiteiten voor de ontwikkeling van de Stelling zijn geclusterd in een team onder leiding van een programmamanager. In het programmabureau zijn vier themacoördinatoren actief op de vijf speerpunten uit het uitvoeringsprogramma. De themacoördinatoren zijn tevens regiocoördinator voor een deel van de Stellingzone. Hierdoor krijgen forteigenaren, fortbeheerders en gemeenten met één contactpersoon te maken. Het programmabureau bestaat voorts nog uit een programma-ondersteuner en een ILG-coördinator voor het ILG-uitvoeringsprogramma van de Stelling van Amsterdam.

In totaal bestaat het programmabureau uit 5,29 fte, verdeeld over 7 personen.

Het Programmabureau Stelling van Amsterdam werkt nauw samen met de vier andere ILG-regio's in haar gebied.

Vanuit het Programmabureau Stelling van Amsterdam worden ook de projecten voor de Nieuwe Hollandse Waterlinie op Noord-Hollands grondgebied gecoördineerd. Zo is Noord-Holland bestuurlijk trekker van de enveloppecommissie Vechtstreek-Noord, die in het kader van de Nieuwe Hollandse Waterlinie is ingesteld. De projecten binnen het gebied Vechtstreek-Noord zijn vaak projecten, die zowel betekenis hebben voor de Stelling als voor de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Andere activiteiten – zoals bijvoorbeeld de restauratie van Fort Werk IV in Bussum en de ontwikkeling van een bezoekerscentrum voor de Nieuwe Hollandse Waterlinie in de vesting Naarden- zijn specifiek voor de Waterlinie. De gerealiseerde en de geplande projecten vanuit de enveloppecommissie Vechtstreek-Noord staan in bijlage 1.

6. Financiën

6.1 Beschikbare financiën

Voor de periode 2009-2013 zijn de volgende budgetten (afgerond) beschikbaar voor de Stelling van Amsterdam.

Rijksbijdrage ILG Nationale Landschappen	€ 1.341.743
EXIN-H provinciale cofinanciering ILG	€ 3.225.509
Sleutelprojecten Streekplan Noord-Holland Zuid	p.m.
Groene Investeringsimpuls	€ 2.809.285
Groene Uitweg	€ 7.718.000
TWIN-H Stelling van Amsterdam	€ 10.000.000
Totaal	€ 25.094.537

Indien het budgetten betreft die al voor 2009 bestonden, betreft het nog resterende bedragen voor de periode 2009-2013.

Toelichting budgetten

Rijksbijdrage ILG Nationale Landschappen

Door het rijk is voor de periode 2007-2013 een bedrag voor alle Nationale Landschappen in Noord-Holland beschikbaar gesteld van € 9,2 miljoen. Hierop is door de provincie een verdeelsleutel aangebracht naar rato van het aantal hectares. Van het budget voor de Stelling is nog € 1.341.743,- beschikbaar.

EXIN-H provinciale cofinanciering ILG

Provinciale Staten hebben in 2006 € 6 miljoen EXIN-H middelen beschikbaar gesteld voor de Stelling van Amsterdam. Hiervan is per 1 januari 2009 nog € 3.225.509,- beschikbaar. In de periode 2009-2013 is echter jaarlijks € 100.000,- nodig aan werkbudget (opdrachten e.d.) en € 200.000,- voor de uitvoeringsregeling Stelling van Amsterdam (subsidies haalbaarheidsonderzoeken, communicatie e.d.). Deze bedragen zijn nog niet voor de gehele periode 2009-2013 op de meerjarenbegroting geplaatst. Voorts is voor communicatieactiviteiten die worden uitbesteed in de periode 2009-2013 nog € 300.000,- nodig. Genoemde budgetten worden uit de EXIN-H middelen gefinancierd. Voor de provinciale cofinanciering van investeringen in het ILG in de periode 2009-2013 is dan nog € 2.225.509,- beschikbaar (zie schema hieronder).

EXIN-H beschikbaar 2009-2013		€ 3.225.509
Af: werkbudget 2011 t/m 2013	3 x € 100.000,-	€ 300.000
Af: uitvoeringsregeling 2012, 2013	2 x € 200.000,-	€ 400.000
Af: uitbesteding communicatie-activiteiten 2009 t/m 2013		€ 300.000
Saldo: EXIN-H beschikbaar voor investeringen 2009-2013		€ 2.225.509

Sleutelprojecten Streekplan Noord-Holland Zuid

In het Streekplan Noord-Holland Zuid is de Stelling van Amsterdam aangemerkt als sleutelproject en kan eventueel een beroep worden gedaan op dit budget.

Groene Investeringsimpuls

Enkele projecten voor de Stelling zijn met middelen uit de Groene Investeringsimpuls gefinancierd. Er is specifiek een bedrag voor de Stelling gereserveerd van € 3,5 mln. Voor de periode 2009-2013 is daarvan nog € 2.809.285,- beschikbaar.

Groene Uitweg

In het pakket van de Groene Uitweg is € 8,1 miljoen vrijgemaakt voor het 'Uitvoeringsprogramma van de Nieuwe Hollandse Waterlinie in de Vechtstreek-Noord' (oktober 2006). Hieruit worden ook de projecten gefinancierd die ten goede komen aan de Stelling van Amsterdam in dit gebied. Het betreft alle projecten in de gemeenten Muiden, Weesp en Wijdemeren. Per 1 januari 2009 resteert er nog een bedrag van € 7.718.000,- van de Groene Uitweg-middelen voor de Nieuwe Hollandse Waterlinie in de Vechtstreek-Noord.

Het budget van de Groene Uitweg is naar verwachting toereikend om alle projecten in het 'Uitvoeringsprogramma van de Nieuwe Hollandse Waterlinie in de Vechtstreek-Noord' te kunnen financieren. Dit zijn de projecten, die staan genoemd in bijlage 1.

TWIN-H Stelling van Amsterdam

Op 15 december 2008 hebben Provinciale Staten een Tweede Investeringsimpuls voor Noord-Holland (TWIN-H) vastgesteld. In de TWIN-H is een bedrag van € 10 miljoen gereserveerd voor projecten in de Stelling van Amsterdam.

Overige budgetten

- Stichting Herstelling laat jongeren arbeidservaring opdoen op de Stelling. Deze middelen worden gefinancierd uit het arbeidsmarktbeleid van de provincie.
- De aanleg van de fietsbrug over de A4/N201 wordt gefinancierd uit het budget, dat door de provincie is gereserveerd voor de omlegging van de N201.
- Investeringsprojecten in het Utrechtse deel van de Stelling worden geprogrammeerd door de gebiedscommissie de Venen en gefinancierd uit het AVP³-gebiedsprogramma De Venen 2007-2013 van de provincie Utrecht. Er is € 1 miljoen beschikbaar voor uitvoeringsprojecten van de Stelling en de Oude Hollandse Waterlinie. In de jaarlijkse AVP-uitvoeringsprogramma's de Venen wordt dit geconcretiseerd.
- De beoogde fietsbrug over het Amsterdam-Rijnkanaal ter hoogte van Nigtevecht zal gefinancierd worden via apart hiervoor gereserveerde middelen Groene Uitweg (rijksmiddelen) en bijdragen van de provincies Noord-Holland en Utrecht en de gemeenten Amsterdam, Abcoude en Loenen.

³ AVP = Agenda Vitaal Platteland

6.2 Reserveringen voor 2009

Voor 2009 zijn via de pMJP-deel B-lijst 2009 van bovengenoemde budgetten de volgende bedragen al gereserveerd:

	2009	Restbedrag voor periode 2009-2013
Rijksbijdrage ILG Nationale Landschappen	€ 31.573	€ 1.310.170
EXIN-H provinciale cofinanciering ILG	€ 66.325	€ 2.159.184
Sleutelprojecten Streekplan Noord-Holland Zuid	p.m.	p.m.
Groene Investeringsimpuls	€ 29.420	€ 2.779.865
Groene Uitweg	€ 905.332	€ 6.812.668
TWIN-H Stelling van Amsterdam		€ 10.000.000
Totaal		€ 23.061.887,-

Begin 2009 zal de pMJP-deel B-lijst geactualiseerd worden.

6.3 Financiering speerpunten

Financiële middelen voor Stellingprojecten in de Vechtstreek Noord zijn naar verwachting afdoende beschikbaar met het budget voor de Groene Uitweg. In deze paragraaf wordt daarom uitsluitend gefocust op de investeringen in de andere delen van de Stelling en de daarvoor beschikbare budgetten.

In totaal is voor de investeringen in de Stelling van Amsterdam, met uitzondering van de regio Vechtstreek-Noord (Groene Uitweg) en de dat deel van de Stelling dat op Utrechts grondgebied ligt, een bedrag van € 16.249.219,- beschikbaar.

Rijksbijdrage ILG Nationale Landschappen	€ 1.310.170
EXIN-H provinciale cofinanciering ILG	€ 2.159.184
Sleutelprojecten Streekplan Noord-Holland Zuid	p.m.
Groene Investeringsimpuls	€ 2.779.865
TWIN-H Stelling van Amsterdam	€ 10.000.000
Totaal	€ 16.249.219

Hieruit dienen –als uitvloeisel van de vijf speerpunten- in ieder geval de volgende projecten en producten te worden gefinancierd. Deze hebben de hoogste prioriteit.

Inrichting bezoekerscentrum Fort aan het Pampus
Inrichting 3 ^e bezoekerscentrum aan de westzijde van de Stelling
Restauratie Fort benoorden Spaarndam
Restauratie Kustbatterij bij Durgerdam
Doorontwikkeling doorgaande wandelroute

Inrichting bezoekerscentra

De bezoekerscentra zijn essentieel voor:

- het vergroten van de naamsbekendheid en de aantrekkingskracht van de Stelling;
- het laten zien van de werking van de Stelling en de inundatiegebieden (maquettes, audiovisuele presentaties enz.);
- het aantrekken van toeristen, nationaal en internationaal;
- het aanbieden van (bestaande en nieuwe) toeristische arrangementen.

Restauratie Fort benoorden Spaarndam en de Kustbatterij bij Durgerdam

Het Fort benoorden Spaarndam en de Kustbatterij bij Durgerdam krijgen nieuwe functies. De provincie neemt in dit proces actief bestuurlijk deel. Voor het Fort benoorden Spaarndam wordt deelgenomen aan een bestuurlijke selectiecommissie. Voor de ontwikkeling van de Kustbatterij bij Durgerdam is een stuurgroep samengesteld, waaraan de provincie deelneemt. Bij beide forten willen wij een ontwikkeling en bepaalde mate van openstelling realiseren. Uit beide trajecten kunnen verzoeken tot cofinanciering van restauraties volgen.

Doorontwikkeling doorgaande wandelroute

De Stichting Wandelplatform LAW realiseert op ons initiatief een doorgaande wandelroute over de Stelling van Amsterdam. Openstelling is voorzien in september 2009. Er is behoefte aan meer onverharde paden in het traject, waardoor de wandelaar over kades en over boerenlandpaden het landschap nog beter kan beleven. Daarvoor willen wij na 2009 op enkele knelpunten alsnog in overleg met boeren en pachters tot oplossingen komen. Dit als onderdeel van de Intentieovereenkomst, die wij in oktober 2007 samen met de Stichting Wandelplatform LAW en met Stichting Recreatie Noord-Holland hebben ondertekend.

Wij willen dat deze prioriteiten in ieder geval gefinancierd kunnen worden en reserveren hiervoor € 5 miljoen.

Voor de overige investeringen is ruim € 11 miljoen beschikbaar. Deze zetten wij in daar waar kansen liggen. Uitvoeringsgerede investeringsprojecten zullen wij jaarlijks beoordelen in het kader van het ILG. Wij toetsen de projecten op de speerpunten en de daaronder beschreven ambities en activiteiten in hoofdstuk 4.

Wij cofinancieren ILG-projecten voor 50 – 75 %. Door onze inzet van onze middelen à € 16 miljoen kunnen projecten worden gehonoreerd met een gezamenlijk investeringsniveau van circa € 20 tot € 32 miljoen euro. In de Groene Uitwegprojecten investeren wij in de periode 2009-2013 € 14,7 miljoen (bestaande uit € 7 miljoen voor de fietsbrug bij Nigtevecht en het restant van € 7,7 miljoen voor het Uitvoeringsprogramma van de Nieuwe Hollandse Waterlinie Vechtstreek Noord), op een totaal investeringsniveau van circa € 23,9 miljoen. De werkelijke multiplier is groter. Forten die economisch ontwikkeld zijn, dienen geen aanvragen voor onderhoud of restauraties meer in.

Bijlage 1

De gerealiseerde en nog te ontwikkelen projecten en producten voor de Nieuwe Hollandse Waterlinie (NHW)

De regie op de projecten en producten voor de Nieuwe Hollandse Waterlinie vindt plaats vanuit de enveloppecommissie Vechtstreek-Noord.

Gerealiseerde projecten en producten in de periode 2005-2008:

- ondertekening bestuursovereenkomst NHW (september 2005);
- opstellen van een uitvoeringsprogramma 'Nieuwe Hollandse Waterlinie in de Vechtstreek-Noord' (augustus 2006);
- ondertekening Pact van Rijnauwen (februari 2008);
- restauratie Fort aan het Pampus;
- restauratie Fort Werk IV in Bussum;
- consolidatie en start ontwikkeling Fort Uitermeer;
- educatief programma Vechtstreek-Noord;
- bezoekersroutes op het Muiderslot;
- inrichting museale ruimtes van het Muizenfort in Muiden;
- horeca-ontwikkeling op Fort H in Muiden;
- ontwikkeling en verspreiding van recreatieve routekaart Vechtstreek-Noord;
- routestructuren Vechtstreek-Noord;
- sanitaire voorzieningen in de Kazerne in Muiden;
- restauratie Bakkerschans in Weesp;
- maquette over inundatie NHW in Vestingmuseum Naarden;
- bebordingsproject objecten NHW;
- ontwikkeling van een toeristisch arrangement voor de drie vestingsteden;
- beheersvisie Vesting Naarden

Te ontwikkelen producten in de periode 2009-2012:

- ontwikkeling bezoekerscentrum NHW in Naarden;
- verdere ontwikkeling Fort Uitermeer;
- renovatie fiets-voetveer in Nigtevecht over de Vecht;;
- restauratie Muizenfort, Bastion 8 en Kazerne in Muiden;
- ontwikkeling van de Westbatterij in Muiden;
- ontwikkeling Naardertrekvaart i.r.t. Muizenfort;
- starten met de recreatieve ontwikkeling van de Schansen in Weesp;
- verdere restauratie en inrichting van het terrein van Fort H in Muiden
- veiligstellen van de open schootsvelden bij Naarden;
- beleefbaar maken van het Fort bij Hinderdam;
- realisatie van de fietsbrug over het Amsterdam-Rijnkanaal;
- vinden van een nieuwe locatie voor de Kringenwetboerderij Vechthoeve, die door de verbreding van de A1 moet worden verplaatst;
- realisatie van het waterpaviljoen op het Muiderslot (tentoonstellingsruimte);
- realiseren verdere openbare toegankelijkheid en herstel luiken Fort aan de Ossenmarkt in Weesp;
- restauratie van Fort Kijkuit in de gemeente Wijdmeren;

- ontwikkeling van Fort Spion in de gemeente Wijdmeren;
- nieuwe kanoroutes in de Vechtstreek-Noord;